

Staré letopisy české

Jedná se o jedinečný soubor kronikářských textů, které jsou jednou z nejvzácnějších památek husitské kultury. Název SLČ se ujal v době obrození a to díky Františku Palackému. Je dochováno více než 30 rukopisů, které pokrývají dějiny celého 15. století a počátek 16. století a vypovídají o době husitské, poděbradské a jagellonské. SLČ poskytují autentické svědectví o převratných událostech českých dějin.

Výchozí text SLČ (Vratislavský rukopis) vznikl v prostředí Starého Města pražského r. 1432, impulsem ke vzniku textu byla křižácká výprava u Domažlic. Autor je neznámý, nicméně je patrné, že se jednalo o pražského husitu, který se mohl opřít o vlastní zápisky a zaznamenal především vojenské události. Spis byl zřejmě velmi oblíben u veřejnosti (zvláště pokud zastávala stejné politické smýšlení) a proto jej pisatel mohl ještě několikrát uveřejnit, dokonce v českém znění. Toto zpracování se stalo základem SLČ.

SLČ končí zprávou o korunovaci Ferdinanda I. Habsburského českým králem dne 24. 2. 1527. (Nápadná souvislost s Kronikou českou V. H. z Libočan. Jeho dílo končí taktéž korunovací Ferdinanda I. Habsburského. Z toho vyplývá, že V. H. z Libočan při tvorbě svého díla čerpal ze SLČ. Životnost letopisů však ukončena nebyla, nadále byly opisovány a sloužily jako sborníky historického materiálu i jako poutavá četba.)

SLČ plnily aktuální politické poslání, reflektovaly dobové dění a stojí na samém počátku české měšťanské historiografie. Tvoří jeden z prvních článků české písmácké tradice.

Vzhledem k polyfonii hlasů anonymních autorů lze těžko rozlišit jejich vklad do SLČ. Autoři velmi často neuváděli svá jména, nepochybně ale náleželi k vzdělanějším vrstvám městského obyvatelstva. Byli to lidé z městských kanceláří, členové městské samosprávy a jejich orgánů, muži, jimž se dostalo univerzitního vzdělání, ale i lidé prostí, bez literární ctižádosti. Jeden pisatel vždy navazoval na kronikářskou práci svého předchůdce, zhruba přijal jeho tvorbu, i když někdy vzhledem k změně poměrů doby či k svému politickému zaměření text upravil a pokračoval v díle. Pisatel často zahrnul do textu své vzpomínky, vynechal, co se mu nehodilo či nezdálo zajímavým, dopisoval na okraj textů poznámky. Znalost latiny autorů SLČ je na rozličné úrovni.

Jména autorů se z našich badatelů zabývali hlavně František Palacký, J. V. Šimánek, F. J. Čelakovský a další, kterým se podařilo odhalit aspoň některá jména původců SLČ.

Ze známých autorů můžeme jmenovat například hejtmana táborského Matěje Loudu z Chlumčan, městského písaře královéhradeckého Jana Krušinku, Vavřince z Březové či jeho

nástupce Matouše z Chlumce, který svou úpravou letopisů spojil obě větve, sice pražskou a východočeskou.

V SLČ je široké rozpětí stylistické úrovně sdělení – prostá sdělení (hlavně v nejstarší vrstvě souboru), reportážně pojaté pasáže, emocionálně zbarvené výpovědi subjektivního charakteru.

O vědecké zpřístupnění SLČ usiloval jako první Josef Dobrovský, který nejprve sám vydal nejstarší znění Letopisů (*Scriptores rerum Bohemicarum II*, 1784), když pak ve Stockholmu našel text pozdější, prostudoval ho a doporučil k vydání.

Brzy nato přišel do Prahy Palacký, na kterého se Dobrovský obrátil s prosbou, aby připravil úplné kritické vydání Letopisů. Palacký shromáždil 17 rukopisů (některé čítaly desítky až stovky stran) a ve snaze vyhovět úkolu, který mu zadal hrabě František ze Šternberka, sice vydání díla Královskou českou společností nauk jako svou vůbec první publikaci v češtině, se dopustil několika chyb. Vypustil všechny cizojazyčné (tj. latinské pasáže), vzhledem k rozsahu materiálu vypustil některé věty či části textu.

Edice vyšla až roku 1829 nákladem Královské české společnosti nauk s názvem „Starí letopisové čeští od roku 1378 do 1527.“ Utrpěla ovšem tvrdou metternichovskou cenzurou, která Palackému důsledně vyškrtala všechny věty choulostivé církevně či národnostně.

Velmi citelně postihl dílo Palackého fakt, že byly nalezeny další rukopisy Starých letopisů. Palacký sám nemohl pro jejich nepřístupnost využít dva, známe již Dobrovskému, během dalších let se objevily rukopisy další (zejména dva letopisy neuberské), prohloubila se i znalost textů díky práci J. V. Šimáka.

Na sklonku 19. stol. chystal J. Emler pro FRB kompletní vydání všech textů, neuspěl však ani on, ani jeho nástupce J. V. Šimák.

Series Nova II – vydání všech známých SLČ v plném znění i s patřičným textově kritickým aparátem.

Hodnota SLČ je veliká. Čerpají z nich zejména historikové, ale také lingvisté, kteří v textech oceňují především lidovost textů, svéráznost psaní, hovorovou řeč. Po syntaktické stránce jsou tedy SLČ velmi cenné.

SLČ jsou jedno z mála vsutku kolektivních děl v naší literární minulosti, obsahově tu byly zachyceny všechny důležité události jednoho z nejslavnějších období dějin. (Ze SLČ mohli proto některé pasáže včlenit do svých děl například Zikmund Winter či Alois Jirásek).

Literatura:

Černá, Alena – Čornej, Petr – Klosová, Markéta: FRB SN, Praha 2003.

Šimek, František – Kaňák, Miloslav: Staré letopisy české. Z rukopisu Křížovnického. Praha 1959.

Šimek, František: Staré letopisy české. Z vratslavského rukopisu novočeským pravopisem. Praha 1937.